

המיצפה

עתו שבועי

דגל עניני דתיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם
ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75

באשכנז:
לשנה 8 כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק

על "המצפה" כלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות אי הוכחות לנפשי
לפי גרל השטח.
ברכת מו"ט חצי הכתר. כראש הגליון
שני כתרין.

גליון בודד 12 קר.
מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נדפס, לא יושב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
דק שם מקומו החדש, כ"א גם שם
מקומו הקודם.

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:
„Hamicpe“
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 14 Grudnia 1906.

גליון ג

בראשית כ"ז כסלו, פ' מקץ תרס"ו.

נזירי הנוצרים את ספריהם מדור אל דור.
יד היונים השכורים וגבורת הרומים רודפי התענוגות
לא השיגה כי אם לשפוך דמים רבים ואך לא
למסר את נפשם על דברים שברחו ולעבד עבודה
שמושית ואף כי עבודה ספרותית לשמה. העם
היוני, אשר כל כך יהללוהו כל העמים (ואנחנו
בכלל) באהבתו ליפי, לא נמנע מלבוות תמיד את
כל האמנים, והצירים וההוטפים בכלל, ויקרא
להם בשאט נפש „בנווס“ לאמר: יושב אחורי
ההנור. „סבלה“ ביונית „בטלה“ וזוה השאל להוראת
„בית-ספר“; כי מעט החכמים והמשרורים היונים
היו בעיני בני עמם כעדרת במלנים. „הגמנווס“,
אשר היה אצל כל העמים, אשר קבלו את אמנות
ישראל, לבית תלמוד מדעים ולשונות, לא היה אצל
היונים כי אם בית חלוץ עצמות כליות פריצות
ונבלה. בלי כל ספק כבר הספיק שטף העמים
הפראים, אשר הגיעו מהצפון בסוף ימי קדם, למחות
את כל התרבות העתיקה עם כל יצוריה הטובים
והרעים גם יחד, לולא נמלחה לפני כן במלח
הברית, אשר בו סוד נצח ישראל. לולא למדו
הגוים מעט מישראל לחבב וללכב את ספרי התורה
והחכמה ולנצחם כאישון בת עין, לא יכלו ההומניסטים
בסוף ימי הביניים להרש את פני הספרות היונית
והרומית ולקרא לה „ספרות המופת“ ולא יכלו
העמים הנאורים להקות את מעשה ידי היונים
עם חזיונות שעשועיהם והבלי תעתועיהם. לולא
למדו חסידי אה"ע מעם „עמוסי מבטן“ להשליך
גם הם את נפשם מנגד עבור רכושם הרוחני ולהיות

שחוח קורא למלאך המשיחית: אסף ירך—ותרבות
ישראל נהפכת לרודפת ושופכת בדורות הבאים את
ממשלתה על כל באי עולם ובני יון עם כל תלמידיהם
כורעים ומשתהווים לפני ד' אלהי ישראל! פליאה
נשנכה! האין זאת?
במעשה הזה, אשר כל לשון תביע את אמתו
ובכל תנועה בחיי העמים רשומה נכר, אנוסים
להודות גם אלה המתאמצים בכל יכלתם להקטין
את ערך ישראל ולמעט את דמותו. גם אלה, אשר
ממי יהודה יצאו וסבילים — לפי דעתם — חגם
את יסוריו ובכל ימיהם הם אך מקוננים ומתאוננים
על צער מהצבתם ועל מהלך החיים של כבוד
ראש ומוסר, אשר הדריכתו בו תורת משה—
לא יוכלו לכחש במעשה הגדול והנורא ההוא. אף
הינה והבריו, הזונים אחרי אלהי יון כהלניסטים
אשר בזמן החשמלונים בני גילם, התאבים ורעבים
להיים של קלות ראש ושעשועים כדדי
אלימפוס, מכרהים להודות בנסים, אשר נעשו
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה! ואך למען הרגיע
את רוח המתייזנים בעמנו המדמים, כי לא
בסוד שיה לב חס לפני בורא העולמים ותורת צדק
ומשפט בבתי בנסיות ובתי מדרשות, כי
אם בשעשועי הכל ופריצות ומשחק הסוסים בבתי
החזיון ובתי הסרוץ ירוה האדם ענג ונחת
ושמחה וזיו החיים — נזכרים, כי לו הצליח אנטיכוס
אפיפנס וחילו להשכיח את שם אלקי ישראל ותורתו
מפי היהודים, לא טפחו ורכבו חכמי ישראל
הספרדים את תורת היונים ולא העתיקו

אל הקוראים בקראתא.

בליל ש"ק זה פ' מקץ ידרוש הרה"ג דר.
יוסף זעליגער בביהכ"נ הגדול „בני אמונה“ מיד
אחר תפלת ערבית. במיש"ק וביום א' כנהוג.
שומעים יקובלו בספ"י.

העלענא לייטער סאלאמאן זעלאזניק
סאירוס בחדש כסלו תרס"ו
ולאטשוב פארוואלאטשיסקא

נצח ישראל.

מי הוא זה בעל דמיון רחב ומעוף הריף
לערוך דמות לחברה האנושית עם כל גלגולי סבותיה
ותולדותיה ומראה פניה בדורנו זה, אם לא היה
קם פתאום מתחתיו הזקן לפני אלפים ושבעים שנה
ויהגר בעז מתניו ויהרג את היהודי המעלה עולה
לשקין בני יון ואת היוני העומד על גבו, את
הסוס ואת רוכבו פעם אחת ויקרא בקול גדול
הנשמע כאפסי ארץ ישראל: הרב לד' ולתורתו,
לעמו ולארצו! נר של חנכה הנוצץ עתה
בחלונות היהודים בכל קצוי תבל איננו
מאיר רק בדברי ימי ישראל, כי אם גם
בדברי ימי העולם כלו. שתי תרבויות אמתיות
וגדולות נפגשות על יד הים התיכון ונפתלות אשה
עם אחותה נפתולי אלקים וכמעט בלעה הצעירה
את הבכירה עם כל נושאי דגלה אל קרבה
ותשמידנה מתחת השמים — והנה איש שיבה

מתי נהייתי „גדול“.

זכרונות מימי הילדות.

מאת אברהם רייזען.

בהגיעי לשנה התשיעית אמר אלי אבי, כי הנני
כבר „כחור גדול“. הכבוד הזה העציבני, ותמיד צלצלה
באוני ההזוהרה: קח ברכת פרידה, קח ברכת פרידה!
אבי לא התכוון להודיעני, כי הנני כבר איש בין אנשים,
רק הסכיר אותי לדעת, כי צריך אני להיות כזה, כי
כבר אסור לי לשחק במשחק הסיסים, איני צריך עוד
דגל של שמחת-תורה, לקשת כל"ג-בעשר, למצריח
כפורים ולסביבון בחנכה. קח ברכת פרידה, קח
ברכת פרידה!
אבל בכל יום טיב התעורר בי החשק אל דגל,
לקשת, למצריח ולסביבון. ובבואי בחנכה בערב ביתה
המרדש, ובראותי את המסחר הגדול של סביבונים,
גבר בי החשק לקנות גם לי סביבון. את דברי אבי
שכחתי ואבחר לי את הסביבון היותר טיב, שעליו
אותיות בילשיות גדולות „גם גדול היה שם“ ועל השלחן,
אשר עמד בקרבת התנור ואשר שם היה המסחר,
בהנתי אותו. הסביבון סבב ויתנועע על השלחן הגדול
כאבר שכור בצאתו במחול. לאחרונה עמד מלכת,
כי נתקל בגמרא עבה, שהיתה מינחת באמצע השלחן
ויפל. נפשי היתה מלאה שמחה; סביבון טיב מאד!
גמרתי בלבי, אבל להסוכר לא אציתי את זאת, היא

גבורי הפח

פה קשה לנצוח!

על ארץ מולדתכם גלחמתם מאשרים!
שם צהל לפניכם קד נבע כל תל...
קול יהודה האדיר, המרגיש החרים.
הוא מסך פלכבכם רק אמץ ואל.

גבורי הפח

פה נקד לנצוח!

מתנינו תתנודד תקרקע במלוגה.
אך נחנץ בשפור, זה הנה זה שם...
מי חכם המאחר הפחות כתבונה!
מי יחפר אברים נפדרים — קָעס?

גבורי הפח

פה קשה לנצוח!

גבורי ישראל! את נפשכם המהורה
האצילו על עמכם המפזר, הרב...
לכ אחד יתצבו על שגאם הנורא.
פעשיר פעני בפחור בשב...

גבורי הפח

אז נכל לנצוח!

משה ברוין.

בוראמש.

פיריטון.

אל החשמלנים.

האשפה לא תרנה, לא ירעש פליון
ומלחמה נוראה תתמרמר פיוס...
לא נראה החיל, אין צבא לעין
ואויבנו מה רבו פישפל, כרום!...
גבורי הפח

פה קשה לנצוח!

שוא רגישו נגדכם פתרכות וקשחות
המונים שוכבים פפראי השאל.
פי עמכם התנפל פתרגעה, קול משוש
עליהם, ונגזר על ימין ושמאל...
גבורי הפח

פה נקל לנצוח!

אזי לני. ממנו נגולה החרב.
ידינו כפרנל, רגלינו בסר...
שנאינו במקלות יבואו קעל קלב.
טיט חצות ישליכו עלינו בשאט...

האוסמרים על אדות צרבי הצבא התחיל רעש אדיר בדבר הפשר הנזכר; כאי-כח אוסמריא צועקים, כי המניסמר לצבא מעל בזה מעל באוסמריא ואחרי שהוא אינו זקוק להצטרף לפני כאי-כח העם, היבים המניסמרים האוסמריים באחריות הנזק, כי עליהם היה להשגיח, של תבא אוסמריא לידי נזק בפשר, שעשתה הממשלה המשותפת. עזי-הפנים בין הדלגמים צועקים, כי על המניסמרים לעמד למשפט על המעל שמעלו. המניסמרים למסחר ולעבודת האדמה עמדו לפני הדלגמיה האוסמריה ויצמדו ויבטיחו, כי עוד ישאו ויהנו בדבר. אבל אין מאמין בתועלת המו"מ, כי הדבר עשוי והאנגרים לא יתנו לשנות. צעקת אוסמריא לקרב את הפרוד הנמור מאינרן חזק עתה מאשר היה.

ריב ממשלת צרפת עם הבהנים. אחרי שלא הרשה האפיפיור לכהנים בצרפת ליסד קהלות וחברות לעבודת אלקים כדמות הקהלות היהודיות. למען תמסר הממשלה בידיהן את הכמות וכל קניני הדת. מביטה הממשלה על כל עבודת אלקים בכמות כמו על אספות רגילות ומחייבת את הכהנים לקחת רשות לכל אספה ואספה. האפיפיור אסר על הכהנים לעשות את רצון הממשלה. מיום 12 לח' חל החוק החדש בדבר פרוד הכנסיה והכהנים כמצות "האב הקדוש" אינם שמים לב לחוק. הם עוברים עליו להכעיס את הממשלה. אף שהחוק מוסר בידי הקהלות את כל קניני הדת השיכים למדינה ועתה אין להם מאומה.

רווועלט שר שרונים. היער הממונה על חלוקת הפרס של נאבל (מיליונר יהודי מומר בעל חרשת דינמיט, שהניח הונו בציאתו לחלק פרוי בכל שנה ופא, לחוקר הטבע, לסופר ולעושה שלום בעולם, שהצמינו במפעל טוב ומועיל לאנושות) בקריסטיאנא בירת נורווגיה החליט לתת את פרס השלום לרווועלט נשיא ארצות הברית באמריקה בער התאמצותו בדבר השלום בין רוסיה ויפן ובדבר אספות השלום בהאי. רווועלט הוא איש השלום, שגם היכילת בידו לעמל בשבילו ולהבריע בין העמים ועוד לא נבחר זוכה הנזק לפרס הזה במוהו. רווועלט הקדיש את הפרס (במאתים אלף כתר) ליסר בעירו וער של שלום בין בעלי החרשת והפועלים. הוא פועל שלום לא רק בין העמים, כי אסגם בין המעמדים והמפלגות. הוא הודיע זה עתה במיעצת הארץ, כי יעוך חקים נגד צכירת ההון הרב בידי יחידים, לתקנת העמלים ולסדור כל המצב הסוציאלי. ופלא כי באותו זמן שוכה בפרס השלום הכיע דעתו לכא-כח העם כי מלחמה בכבוד טובה משלום של עלבון. על מנת בן בודאי לא זכה הועד בפרס השלום.

סדרים, הוא בעל דין קשה, אין לו דרך-ארץ כלל מפנינו, אשר אנחנו בני בעלי-בתים. ובלי דבר דבר הוא משליך אותנו מכית המדרש. עלי אך לבקש כמה לבלות את העת, ואם אך אבקש יודע אני כי אמצא, בן שמעתי מפי רבי. ובאמת מצאתי עסק טוב בבית המדרש הקמן בעזרת הנשים, שם נגלה לפני עולם חדש, עולם של נערים גדולים. שם שחקו בקלפים ודוקא ב"אקא", כמו שנודע לי אחרי כן.

בתחלה כמובן הכמתי על המשחק הזה בהתרנגל בכני אדם, שמעתי מלים עוד יותר זרות וקשות מאשר ב"אקדמות": "וועזע", "פאס", "אומגעזעהן", "געמיטע-וועט". ואף שלא ידעתי את המשחק נמשכתי אליו כמו באבן שואבת.

ואני התאמצתי ללמוד את המשחק, הן אני "בכור גדול", כי אבי בעצמו אמר כן מפורש, ואבי יודע בודאי היטב.

שחקתי "אקא" במי גדול וב"זאת חנכה" החדדתי בה"שרגא" הפשוטה שלי את חיקל בלב, אשר לו היו שני "טאות" וזביתי בשמינה פרומות. חיקל בלב הלש את שער ראשו ואני צחקתי לו כמו גדול אסתי.

תרגם מ. ראקאווער.

במקדש המדעים והדעות — והאור הבא מותר השמיני הנהו אור דועך ומתעה ואנחנו מוסיפים נר בכל יום מימי החנכה ובכל שנה משנות היצירה; ועוד לנו רב לחכות, עד אשר נגיע אל הנר השמיני ועד אשר יתפתח נר של חנכה לשמש צדקה.

קראקא דר. יוסף ולינר הלוי.

ענינים מדינים

מריבה חדשה. בין שתי חצאי הממשלה האוסמריא ואונגרן פרצה מריבה חדשה בדבר הספקת צרכי הצבא. אוסמריא נותנת שני שלישים לצרבי הצבא ואונגרניא רק שלישי אחד והדין נותן שהספק, שאוסמריא מוציאה לצבא, ישאר באוסמריא והכסף שאונגרן מוציאה ישאר באונגרן. כלומר, שהספקות צרבי הצבא תחלקנה בין שתי המדינות כפי מכסת השתתפותן בהוצאה. עד השנים האחרונות לא היה אפשר לאונגרן להספיק מעשי חרשת כפי חלקה, כי חפצים רבים מצרכי הצבא לא נעשו באונגרן. על כן היתה הנהגת הצבא נוהגת להזמין באונגרן במקום אלה חפצים אחרים המצויים באונגרן, כמו מזון ומספוא. ועוד דבר אחד. רוב בתי החרשת של הנהגת הצבא והצי נמצאים באוסמריא והכסף, שהוציאה הממשלה לפועלים בבתי החרשת האלה, נשאר באוסמריא, גם בעד הכסף הזה נתנה הממשלה המשותפת תשלומים לאונגרן בקניות או על זה האחרון התמרמרו המיד בעלי החרשת באוסמריא. אבל באונגרן התמרמרו, כי החלוקה והתשלומים אינם כיושר ותמיד יד אוסמריא על העליונה, כי שם נשארים תמיד יותר משני שלישים של הוצאות הצבא, אף שהחרשת באונגרן התפתחה והיא יכולה להספיק הכל. בימי פשר המושל עם אונגרן בשנה שעברה היתה אחת ממענות אונגרן, לעשות סדרים בהספקת הצבא, שתהיה בפי היושר באופן שתהיה אונגרן במוחה, כי הוצאות הצבא הנשארה אצלה בפי מכסת הכסף, שהיא משתתפת בהן. לזה הסכים המושל, והמניסמר לצבא הקודם, פימרייך עשה חוזה עם ממשלת אונגרן, שתהיה לה רשות ההשגחה על החלוקה, שלא יגרע מחלק אונגרן, אבל לעמת זה אין לאונגרן השלומים בעד שבר הפועלים בבתי החרשת של הצבא אשר באוסמריא. הפשר הזה הוא ישר ונכון כל כך עד שלא מצא המניסמר לצבא אף לנחון לשאול את פי ממשלת אוסמריא והפרלמנט. עתה בוכוח הדלגמיה

מצלחתי הכף. אחר אשר כרך אבי על גרות החנכה. הכמתי כה ובה בכל זווית, כחסדי ה' בטחת, הריצותי את הסביבון על השלחן ואביט בעין אחת על הסביבון ובשניה על אבי, אבי לא ראה, אז שניתי את מעשי. "סביבון יפה!" התפלאה אחותי הקטנה דוכה. "איך הוא רץ! ואיך הוא מרקד!"

דוכה אשר היתה רגילה לדבר המיד בקול רם, עשתה מהומה גדולה בדבריה. "מה? מה? שאל אבי בגשתו אל השלחן.

"לבריל יש סביבון!" השיבה דוכה, בהרימה את קולה עוד יותר, ואני מתביש וחרד ונושך את שפתי. "הראה נא, הראה נא!" אומר אלי אבי במנוחה ויכמ על הסביבון. "הא לך סביבון?" אמר אבי בשלשלו את אזני השמאלית "אני ארץך!"... הוא שם את הסביבון בצלחתו במנוחה ובקדירות, בשוחם, אשר ישחם את הבפרות.

"סביבונים! סביבונים!" עוד זרה מלח על פצעי. "בכור גדול כזה!"

אבל חנכה היא שמונה ימים ושמונה לילות, בחדר לומדים רק עד השעה הראשונה בצהרים ומה לעשות בשעת החפש? לשחק בסביבון אסור, כי כבר בכור גדול אני, ובבית המדרש יכולים לשחק לכל היותר שעה אחת בלבת השמש לאכול את ארוחת הצהרים. אחרי הצהרים הוא בא לעשות

גם הם בפשיטת צוארם לטבח "עדים" (מאמרירער) על מציאות עולם האצילות, לא נשרפו גלילי והבריו חיים למען האמת. לו נדחתה תרבות ישראל מיפנ תרבות יון, כאשר שאפו המתבוללים הקדמונים, לא נשאר אפוא כל זכר לשתי התרבויות ותהו ובהו ארץ ורחב מלא את כל הלל העולם! את כל האמת הזאת הוז הכמי ישראל בעמק מחשבתם בדברים: "אם תקבלו את התורה מוטב, ואם לאו, אהזר את העולם לתהו ובהו". הנה כי כן לא את נצחון תורת ישראל לבדו נחוג כהג החנכה, כי-אם גם את נצחון התרבות סתם, נצחון אור הדעת על החשך והבערות. ובני ישראל מתאספים לבתי כנסיותיהם בשמונת ימי חנכה וקוראים בחדר גאון "הללו את ד' כל גוים שבהוהו כל האמים; כי נבר עלינו הסוד ואמת ד' לעולם הללויה."

למראה כל המוכה והברכה, אשר באה לנו ולעולם כלו על ידי הכהן הזקן בכפר מודיעים וחמשת בניו, לא נוכל כהר, כי לו אנה מפעל בכיר כזה בהיק עם אחר מעמי התרבות, כי אז כבר רוממו את הזקן לאלקים ואת המשת בניו לשרפים ומלאכים ויצינו להם עמודי פאר וצלמי כבוד בכל עיר ועיר וכל פה מלא תהלתם. ואנחנו מזכירים את מתתיהו בתפלתנו אך לתפנו וחמשת בניו אף את שמותיהם נדע רק על ידי ספרי החשמונאים הכתובים בשפה זרה, איה שכלנו ואיה ישר לבבנו?

המעשה הזה יזכרנו, כי גם עתה אחרי השתמש עמים רבים באור מקדשנו זה אלפים שנה, עוד "החשך יכסה ארץ וערפל לאמים". אף בעלי דעה רחבה מהעמים רואים במאדע נכבד בתולדות האדם מין מקרה או פלא — ואנחנו מאמיני האחדות רואים בכל המקרים הקטנים והגדולים רק שרשרת ארכה של גלוי שכינה ותוספת אורה, המכרת לבוא בעולם, אשר יוצרו העיד עליו "בי טוב מאד". מתתיהו, יהודה המכבי, שמעון, יונתן, יוחנן ואלעזר החשמונאים הנם ככל גבורי עז, אשר נעשתה על ידם תשועה גדולה לישראל ולאדם, רק שליחי החכמה העליונה, רק טבעות בשלשלת הזהב ההולכת ומתגדלת מימי קדם עד דור אחרון הלאה מעלה — וישראל עם חכם ונבון נושא עינו מבעד לתולדות אל הסכה הראשונה, והכמי ישראל אינם רואים כל מקרה וכל פלא כי אם "נסים" (רגלים) חיצונים להנהגה המחכמת המסתרת בחדרי מרומים. גם אנחנו נמצא באבותינו בימי החשמונאים רק מעט שמן מהור

יובל עוד לדרוש בעדו ארבע אנורות. חפשתי בו חסרונות, כי איננו יכול לעמוד "שמונה עשרה" וסביבון טוב צריך גם לעמוד "שמונה עשרה". המוכר, נער יחף בעל פנים משרממים מלאים פצעים, הביט עלי בלעג ויקח את הסביבון מידי. תנועה קלה והסביבון דץ על השלחן ועד מהרה עמד "שמונה עשרה".

"ומה תאמר עתה?" העמיד עלי עיניו השחורות. כאמת לא היה לי מה לדבר, כי איזה חסרון יש בסביבון הזה, העומד גם "שמונה עשרה". מי יודע כמה יבקש מחירו, אך אחרי רגעים אחדים של התעקשות משני הצדדים על אדות המחיר, נתן לי את הסביבון כמחיר שלש אנורות.

"הנך קונה אצלי מציאה, דע לך!" אמר אלי ה"סיחר", כמו ימף לי מוסר, "אל תאמר לחכריך כי שלמת שלש אנורות, פן תקלקל את מסחרי! השמעת?" שמע שמעתי, אבל לא עניתיו. מה עתה לי ולו? כל העולם לא שוה לי אם הסביבון כבר ביד, ואצא מכית המדרש.

בדרך הכיתה פעם לבי בקרבי: מה יאמר אבי? אולי לא יתנני לשחק בסביבון. המחשבה הזאת גזלה את אמי לבי, אבל ההנחמה, כי אבי איש חסיד הנהו, ובידאי לא ישיבתי מלשחק בצעצוע כזה, אשר עליו חרותות אותיות עבריות, ומסתמא מציאה היא. בכואי הבהיה הוצאתי בלב פועם את הסביבון

ער המצפה

זכרי צדק.

ב.

באמור, השוחט והשחיטה הדתית הם שני עקרי הדת והחיים. אוכלי הבשר בישראל אינם כאותם זוללי בשר נבלה וטרפה הסומכים על איזה נער שובב שותה שבור המכה בהמה תחת השנחת הרופא, הממונה מטעם שלטון העיר רק למראית עין, לצאת ידי החוק, אבל עפ"י רוב אינו רואה כלל את השור החי או את השחוט ואם יראה יביט בין האצבעות בשכר שיחה נאה או... ולא בן השו"ב היהודי העושה מלאכתו בשם התורה, היודע את האחריות שהוא נושא עליו, הוא לא ישא פנים ולא יקח שחר לשנות ממה שנמסר לו ביר הפוסקים. יהודי האוכל בשר יש לו על מי לסמוך. מנקדת מצב ההיגייני אין ככל איפני הזכיחה טוב משחיטת השו"ב, המוציא את כל הרם מהוך הבשר והבודק את כל בהמה שחופה מכל מחלה ונגע וגם העופות הנמסרים לנשים הן מרקקות בהם בזהירות יתרה וכל שנוי קל יובא לפני המו"ץ. אם יש עוד צורך בראיה לזה הגה ידוע שכבתי החרשת לבשר חנוט (קנורכים) אשר לצבא אשכנז הנדינו את השחיטה היהודית למרות האגטיציזם נגד השחיטה בפרוסיה. — אך כאחת שולט אצלנו קלקול רב ועלינו להתקן, בונתי על הנקיות החסרה. בארצות הנאורות בכל עיר ועיר, ובאדצנו רק בערים הגדולות, מקום שהממשלה משיגה בעינים פקוחות על ההיגיינה, ולשם אנשישמות מרקדקים דוקא עם היהודי כחוט השערה, שם כבר יש בעט סרר ומשטר גם אצלנו. אבל במה ערים כאלה ישנן בארצנו? קהלות גליציא ובפרט במזרח הארץ רובן בכלן עודן בשפל המדרגה בענין שמירת הנקיות. בתי המטבחים עומדים כאשפה ואין משים אל לב, כי מזה תוצאות לכל נגע ומחלה לכל אנשי העיר. ברוב ערי ארצנו ומה גם כאלה אשר שלטון העיר בידי היהודים וראש אזרחים או משנהו יהודי הנהו, חרות גמורה (כביכול) שוררה בעיר, איש הישר בעיניו יעשה, אין קצין ושוטר, הכל בני תורין והכל מותר. מותר לאדם לעשות צרכיו ברחוב העיר בעצם היום, ואפילו אחורי ביהכ"נ, ומה גם להשתין בקיר, מותר לשפוך את כלי הלילה לפני הפתח ואפילו במקום עוברים ושבים, ואין קפידא אם יטבל העובר מראשו ועד רגליו. מותר להקטין את המדה, המשקל והמשורה ולהזנות את חברו ואין מחיר, חפשי היהודי, ארץ ישראל ממש. אבל בערים כאלה יחללו גם את קדשי בני ישראל וביחוד השחיטה פגול היא. די להם לראשי העדה כי יגבו טקסה ומה איכפה להם יותר? לכו שאלו את האדונים האלה אם ידעו עכ"פ את מקום השחיטה? אם רכבה שם כף רגלם מעורם.

מה טוב היה עתה לגלות את כל הסודות מהחדר ואין גם מצוה גדולה מזו. אבל ידא אנכי, פן יבה הכלפר פי שנים, ע"כ אגלה טפח ואבסח טפחים הרבה. למען ידעו עכ"פ אלה המשלמים ממיטב כספם את מס הקהל והמקסות על מי המה סומכים ואיזו תקלות מביאים הנהו מחריבי קרתא על בני עמנו. — מכל מאכל אשר יאכל אין לך דבר בעולם שיהיה ב"כ עלול להתקלקל ולהשחית בבשר הבע"ח אחרי מותו. כיון דנשיל נשמתא ברין אתיהוב רשו לכל סמרין כישין, וזכוי מות, יהושים, ארסים, לשרות עליו. שם בצילים כמטורים וכל מויק למינהו יקננו, ומתדבקים אחר כך בבשר החי האוכל אותם, ומזה למחלות מתדבקות ותוברקיל תוצאות. ע"כ מהנאי השחיטה עפ"י חקי ההיגיינה (חו"ל לא הזהירו על זה, בעל רבר המוכן מעצמו. ובעל "השמלה חדשה" אומר זה בלאחר יד: "וכ"ע ידעי דבעי נקיון כבית המטבחים") שיהיה השוחט והמבטח העוסק בהפשט ונתוח בריאים ושלמים, וכן הסוכנים ובלי העבודה צריכים להיות נקיים מכל חלודה וזוהמא וכל העבודה צריכה להיות במקום נקי. הרם והזבל צריכים להפנות מיד, לכל יתדבו כבהמ"ט ויעלו אדיהם לקלקל את האויר ולהרעיל כל

השואפים אותו אל תוכם. לאסונינו אין לנו בערים הקטנות שוחט בריא ולא בית מטבחים נקי וזה תלוי בזה. בית המטבחים שם עשוי מעץ ובכר הוא מועיל להשחתת האויר, הוא נבנה דוקא על ארנים בתבנית גשר בעמק עכור עמוק, למען יהי מקום תחתיו לצבירת הרם והזבל ככל שנות קיומו. ומשם לא יצא עוד לעולם עד אשר יהיה עוד מכול בעולם. ואיזו פעולה עושים רם וזבל הצבורים כגבה מטרים שנות עולמים על האויר, יוכל כל אדם לשער. והאויר הזה, שדרכו להזיק, יוריד את השוחט המכלה שם ימיו ולילותיו לשחת בלא זמנו. אבל לא השוחט בלבד ימצא את כוס ההרעלה, חיי כל איש ואיש האוכל בשר הייצא ממקום המנפת כזה צפויים לסכנה. בזה תקננה מחלות מתדבקות ותתפשטנה מבית לבית מאיש לאיש, שחפת, שקרלטינא טיפוס, אסכרה וכיוצא בהן. ואין שם על לב לחפש אחר המקור המשחית הזה ולהקנו. השוחט היא האחד בעיר הידוע ומרגיש זאת. אבל מי ישים אליו לב אף אם יצחק כבוכיא, אנשים שאינם יודעים להוקיר את קדשיהם, לא טיב השוחט כעניניהם ממכה הכלבים אשר בעיר. לוא חכמו השבילו זאת בעה"ב, כי לא נמסרה השחיטה לשוחט כ"א בעבור מדותיו וכשרונותיו הטובים, שהיא עולה בהם על אלפי אדוניו, כי אז דאנו לכריאורו עפ"י ההנאים הנזכרים למעלה והיו משפיעים בזה גם לעצמם טובה, חיים ברואים ומתוקנים והיו נצלים מחליים רעים, אבל מי שאיננו חפץ לדעת זאת ואוכל בשר איננו טוב מהזאב והדוב המורף את החלוש ממנו לתאותו. לנו נחוצה אגודת שוחטים מכל גליציא ובוקבינה, כזו שנוסדה כבר באונגרו. עלינו לעורר את השוכני"ם מוגי הלכ מן התרדמה, שהפילו עליהם אדונים קשים ותנאי-חיים קשים, להקהל ולעמור על נפשם, ידעו כי חולים הם וצריכים רופא וסמי מרפא, רעבים וצריכים לאכל, ערומים וצריכים מלבוש. הפיצו ביניהם את הדברים האלה שכתבתי פה והוסיפו עליהם כהנה וכהנה, ידעו כי באה העת להתאגד לאגודה אחת מכל ערי גליציא ובוקבינה ובע"כ ישרים היודעים צרכי כל נפש יעמדו לימינם. האגודה תדאג לתקן בכל עיר ועיר את התקלות בבתי המטבחים, להכין בשר מכריא וטהור לכל העיר, אשר תצא ממנו ברכה ולא קללה. ורק אז תתקין בנות התורה כחקי הזכיחה המתאימים לכל כללי ההיגיינה. ולעצמם יכוננו השוכני"ם תנאי-חיים רצויים ויירמו מצבם כראוי להם בתור עובדי עבודה הקדש לשמר את העם מכל פגול ונזק.

מכתב גלוי אל אגודת המורים העברים בגליציא.

הרשוני נא, ארונ, להציע לפניכם דבר המועיל להרחבת פעולתכם והואילו נא לדון עליה כאספה הכללית. הנסיון הורנו, כי בכדי להוציא את שאיפות פדוגרמתיכם (ליסר בתי ספר) לפעולות, נחוצה לא רק הכשרת המורים וחפצם, כ"א גם תמיכת העם, כלומר תמיכת אלה שיש ביכולתם לעשות. כי בלי חזוק מצדם אין הקוה גם לשום בית-ספר להתקיים. ובהובחנו לדעה, כי החברות הכיבודות, שעל פי הרוב הן תלויות בעבודת אנשים פרטיים, באין להן על מה לסמוך והאחת אינה יודעת מחברתה, הן חולכות ומתבטלות, לכן צריכים ליסר הסתדרות אחת בכל גליציא של כל החברות לתחת שפתנו. על ועד ההסתדרות יהיה לנהל את כל החברות ולהראות להן את אופן-פעולתן (ביסוד בתי-ספר, בתי עקר ועוד) והיא תעמוד תחת השנחת ה"עבריה" הכללית בברן. — אורגנוציה כזו תוכל להבטיח להמורה העברי את קיומו החמרי, כי היא תעסוק גם בנתינת מורים לבתי הספר. — ומפני שהאנשים המבשרים לכרוא הסתדרות כזו המה רק המורים העברים היכולים להקדיש את זמנם לדבר הזה, ומפני שעקר העקרים של אגודת המורים הוא ג"כ תחת השפה ע"י הרב רב, — לכן הנני מציע: האספה הכללית מחליטה לגשת ליסר הסתדרות אחת של כל יודעי עברית בגליציא, בלי כל קשר עם אגודת המורים, שתהיה כמו סניף לה"עבריה" הכללית בברן. — ומפני שעבודה גדולה כזו אי-אפשר

להעשות בבה-אחת ודורשה עבודה תכופה ומהמירה, לכן מטילה האספה על החברים, בתור אוהבי השפה העברית את החובה לגשת ליסר בכל עיר מושבם ובכל מקום שיוכלו, אגודות "עבריה" ובמקום שאי-אפשר, להשתדל בהפצת קנינים (השקל, החיבורות ועוד). ולאט לאט תתלכדה האגודות האלה עם אלה שכבר קימות ויהיו לאורגנוציה אחת שלמה ומוצקה. — בעבודתכם זו אין אהם צריכים להזניח אף במעט את אנטרסכים הפרטיים כ"אגודת המורים". כי לא רק בתור מורים תעברו פה, כ"א בתור החלוצים הראשונים לתחת הרוח העברי פה, בתור צירי-האכיב שלנו. הנני פונה אליכם ומבקשכם, שהגשו לעבודה זו, שאת ערכה ונחיצותה כלכם מכירים. — דעו נא, כי אם לא אהם — מי? ואם לא עכשו — אימתי? — ככרכה לעבודה חרוצה ופורית.

סטרי.

צ. נ. ריזנדרוק.

מהעולם הציוני.

אספת הציונים ברוסא. בהלוינגפורס בירת פילנדר התאספו כשבע עשר צירי כל הציונים ברוסא לאספה כללית שלישית. האספה הקודמת היתה כידוע במינסק לפני ארבע שנים. ברוסא עצמה לא אפשר היה להקהיל את האספה אף שגם בימי פלחבה אפשר היה ליושב בראש נכחד ד"ר מישלנוב. מספר הצירים היה כמאה וחמשים. הציונות רפתה ברוסא במשך ימי המהומות, גם התפרדות הארציים גרעה מספר החברים והשקלים וכל זאת מצב ההסתדרות איתן בגלל העבודה הריאלית בא"י. הלשכה המרכזית בוויילנא עבדה עבודה פוריה בא"י ביסדה לשבות הודעה ביפו, בירושלם ובבארות, עוררה ליסר באנק אנגרי. גם עבדו הציונים בפולישקה פנימית ברוסא עצמה. תוצאת עבודתם היתה, כי נבחרו לרובא הראשונה חמשה ציונים. הסתדרות הציונים ברוסא תתאשר בקרוב ע"י הממשלה.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. כביהכ"נ לנאורים הוחג בליל א' של חנכה חג יובל של הש"ץ המפואר מר יוסף פיישר בעל בית הרפוס הנודע, שנמלאו לו ארבעים שנה למיום התקבל לש"ץ כביהכ"נ. הרב ר"ר יהושע הון דרש את דרשת החג ויהאיר מעלות חתן היובל. אח"כ נגשו אליו כל חשוכי בית ההפלה והגבאים ויברכוהו והד"ר יורעוויטש נאם לבכדו נאום אריך. חברת ביהכ"נ וח' ב"ב כבדוהו בתשורות וזה וכסף ולהקה המשרורים הגישו לו שי נהדר מאד מעשה חושב. גם אנחנו מכרכים את ירידנו הנכבד, כי יאריך עוד ימים הרבה ויחליץ כח בעבודה הקרושה הכפולה. לבית דפוסו נמלא לפני שנה חצי יובל שנה.

טרנוב. דבר גדול קבל על עצמו איש האשכולות הרב ד"ר נחמן צבי באו בעירנו: להרחיב את דעת היהדות ורברו ימיה בין הבחורים הארוקים תופשי התורה. זה כמה חכו אלה לאיש שילמדם דעת היהדות והנה קם להם גואל ברמות הרה"ח הזה המצטין בעשר ידיעותיו בחכמת ישראל ובלקחי הנעים. כרצינו הטיב ההנדב לקבוע שעורים לדברי ימי היהודים, שהוא משמיעם פרקים פרקים בכל ליל מוצאי שבת באולם רחב ידים. פעולת השעורים נראתה כבה. חוג המכפ הלאומי של הבחורים הולך ומתרחב לאט לאט, בענותו רכש לו הרה"ח בזמן קצר את חבת הבחורים. לא נשאר לנו רק לבקש ממנו, כי יואל במיבו לעבוד את עבודתו גם הלאה לכבוד התורה והחכמה.

אברהם הכהן.

רבוב. יש פה בית-ספר לממשלה בשם "שאצקי" המתקבר רק על ידי ילרי היהודים, כי רק בו רשות לתלמידים לשבות בשבת, והנה על פי הדין מחויבת הרשות למנות שם מנהל בן ישראל, ויהי בשעתו ויאמר הרב המטיף ד"ר קארו למצא חן בעיני ראשי העיר ויסכים שימנו מנהל ניצוי וזה שם לבו לבער אחרי החדר ויפרסם בין התלמידים, שכל מי שיבקד את החדר מלכד בית-הספר יגורש מבית-הספר, אבל

המלח מהמערב. ובמסגרת התקן יחסר מלח בארץ. היוקר הזה יעיק מאד לעניי הארץ ובפרט בעת הסתו.

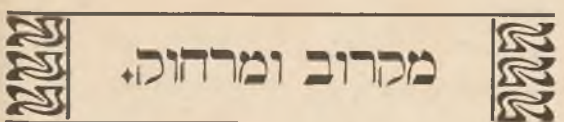
— ביום 15 נובמבר נפתח הפרלמנט. המלך לא פתח את הישיבה בנאום הפתיחה, כי עוד לא שב לאיהנו ממחלתו, אשר הקפתהו בימים האחרונים. וגזרת הרופאים חזקה עליו לבלי עזוב חדרו. מה יולד מפתיחת הפרלמנט בנוגע לאחינו אודיע בעתו.

פראנקאשיקא

מכתב מערב הדרומית.

עדן. (המנהגים) היהודים בעירנו נוהגים בתפלותיהם כשאר ימות השנה כרעת מרן ובדעת הרמב"ם ז"ל, מלבד בימי החגים. בראש השנה אין אומרים פה הפיוטים וקריובין כמנהג יתר אנשי המזרח, כי יש לנו פה פיוטים אחרים מלוקטים מסדורי ההכרלא. מה שאספו חכמי הדורות הראשונים מפה ומעיר צנעא בירת הימן. תקיעות בר"ה יתקנו דוקא חמשים קולות. אחר חצות יתקבצו בבתי הבנסת (מספרם ארבעה). המתנהגים תחת יד הנשיא מר בנין ובלכת הגביר הזה לאירופה פעמים בשנה, אחיו ממלא מקומו בכל דבר, הן מצד הערה הן מצד הממשלה. ביום כפור התפלות והפיוטים ב"ל. כחג כל אחד קונה לעצמו ארבעה מינים, המוכאים אלינו מתימן מרחק ששה ימים מפה. בקריאת ההלל, אחר כל חצי פסוק ולפעמים אחר פסוק קמן משיבים הקהל אחרי קריאת החזן "הללויה!" חזן מר"ח וחוה"מ. ובן המנהג בכל ארץ הימן. בשמחת תורה מוציאים ס"ה ומקפידים את התבה, הפיוטים הם ע"פ סדר ההכרלא שר הג' ר' יחיא ציאח ז"ל ובן בחקפות כל ימי החג. בתחנה יתפללו מנחה בביהכ"נ ומדליקים המנורה וכל אחד ילך לביתו, להדליק שם וחוזרים לביהכ"נ להפלת מעריב. בלילה הראשון מדליק שמש ביהכ"נ ושאר שבעת הלילות מבכדים בהרלקה את חשויי העדה. בפורים עושים כנהוג במנהגות לעניים כל אחד בפי יבלתו ובכראש בלם הנשיא, המוציא סכים הגון לבמה מאות עניים הכאים מתימן והנדרפים מחמת המצוק. — עוד לא נחו גם היום מרדיפות הממשלה. כאשר קם השלטון מחליו עשה הנחות לכל ארצות ממשלתו ואחינו בתימן לא נושעו, הם מדוכאים ורצוצים, עשוקים ונגשים ואין מושיע. המנהגים הנ"ל שולטים בכל ערי הימן ובפריה. הקהלות שם זקוקות לבתי הדין של היהודים בשתי הערים ירים והדורם ולפעמים הם נצרכים לעלות לסנהדרי קטנה כצנעא למשפט ולסמיכה. הפסק היוצא מביה"ד ההוא אין לערער עליו ואין לזוז ממנו. אחינו מפורזים שם בכפרים בין הערביים. הם רעצנים, מעבדי עורות ואכזרים.

אברהם סעדיא סלמן

סער בעתונות הפורקות. מלחמת עט, נקם ושלח, פרצה בין הפולנים הלאומיים הנסוגים אחור ובין הפולנים המתקדמים. הסופר החפשי סטאניסלאב קרזאזוב"סקי מווארשא התגרה בזקן סופרי הפולנים סיענקיעוויטש הדבק בנסוגי אחור ויגל מוטו בספריו. הפולנים הלאומיים רדפוהו וציקו לו ויכרח לגליציא. כזה לא נחה דעתם ויחפשו אחרי חטאיו וימצאו, כי כנערותו נגב ת"ת רובל מקופת סטודנטים ובהיותו תפוש בעון פוליטי הלשין על חבריו ובגללו גלו לסיביר. העתונים החפשים ממליצים עליו ומחפשים חטאים כאלה גם במנהלי הפולנים הלאומיים ובה נגלה לעיני השמש רפש נרקב ישן והקצף הולך וגדול.

אסור האפיוס בחינא. יושבי חינא קשורים בתאורה מיוחדת המשחיתה אותם מנפש ועד בשר וסוחרים אנגלים וצרפתים עושים עסק בחטאם זה. הוא קטור האפיוס. אפיוס הוא מין בלשם הנעשה משמששים. אנשי המזרח מקטרים אותו כסבך והוא מכיא עליהם שברות ערכה ותרומה וחלומות נעימים. השקועים בתאורה הזאת נשחיתים בנפשם ונחלשים ומתים בחצי ימיהם. הוא גרוע הרבה מן האלבה. לפני חמשים שנה כבר אסרה ממשלת חינא את מסחר האפיוס ובגלל זה פרצה מלחמה בין חינא ובין אנגליא, אשר כנאותה לא חפצה לסבול את נזק סוחריה, העושים את האפיוס כהודו ומביאים אותו לחינא.

כדאית היא, שכל פקודי הממשלה ועבדיה יתמכו בה. על הפקידים לתמוך בידי החברה הזאת וכל העובר על דעת המניסטר ועל המכתב הזה יוסר מפקודתו. אין איפא אף רגש ביושה לשלטון הנכחי, לעשות לחובה לתמוך בידי הסהרורות המתנגדת למניפסט מיום 30 אקטובר 1905 בדבר הקונסטיטוציא, שנתן בפירוש בתור רצון הצר "שאין לשנותו עוד". ולא זו בלבד אלא אין אף ביושה להגן על גנבים, שנגלה עינם בכל העולם, אם אך נאמנים הם לסדר השלטון הישן. הן ידוע מעשה סגן המניסטר לעניני הפנים הורקא עם המספיק דגן לממשלה לידוואל. ביד איזו זונה נגמר העסק, למסור את עסק ההספקה ביד האיש הזה, שאינו כלל סיח-דגן והון רב נתן לו מראש תחת אשר ממספיקים אחרים דורשת הממשלה כסף ערבון ועוד גנבות אחרות נגלו, שעשה השר ההוא, ואין דבר הממשלה הגן בעדו וידידי הממשלה מחרפים בעזות מצח את כל המזכירים עונו והכל יגמר בכי טוב, כמו שיגמר בכי טוב רבר הרוצחים מכוני הפגזות והובחים ביהודים, אף אחרי שנגלה עינם לעיני השמש כמו למשל דבר סגן שר האלף מיחאנובסקי, שפקיד הזשנדרמים פיעטווחוב הודיע על אדותיו את נציב ווארשא, כי הוא בונן את הפגזים בסיעדלץ ויספר את פרטי התועבות, שעשה השר הנזכר והדברים מפרסמים עתה בכל העולם והממשלה מגינה עליו ומבכדתו באותות בכוד. אנחנו ידענו את כל פרטי הזכח בסיעדלץ, אך בגלוי לא היו הדברים מפרסמים והמניסטר והסוכנות המלגרפיה הבחישו את כל השמועות ויגללו את האשמה על היהודים עצמם. עתה אחרי הודיע פיעטווחוב את הפרטים בתור עד ראיה, היה כל ממשלה הגונה מברחת עכ"פ מפני הבושה להפוש את ידיה, לאסרו במשמר הגון ולעשות עכ"פ קימדיה של משפט. ואצלנו אין נעשה כל מאומה, כמו שלא נעשה מאומה למכוני הפגזות הקודמות, ששמותיהם ידועים וגלויים לכל, כי הנסיך אירוסיכ הוריק את כל הפרטים בדומא. כמו כן אין בושה לממשלה בשלחה מכרבים לכל הנציבים, לבלי תת למפלגות השמאל להתאסף ולעמל למותבם, ב"א להשתמש בכל האמצעים, בהפישה, בשלות ובקנס. אך למפלגות הימין עמורי הממשלה מותר להתאסף ולדרוש, אך לא להשביח את המנוחה. כן מקימה הממשלה את הבשחה הקיסר, שהבטיח שמירת זכות כל אזרח וחפש האספות וחזות דעה. ובפירוש נאמר, שכל ההבטחות הן רצון הקיסר שאין בו שנוי. — והרעב כבר בפלבים המזרחים. האכרים מוכרים את בנותיהם ונשיהם, אובלים קליפת אילנות ומספוא של בהמות והממשלה שולחת אמנם מעט דגן להשקים רעבונם, אך במסר יגיע הדגן למקום תעודתו ישרא ביד הפקידים הצדיקים, הנלחמים בעד קדושת הדת וצדקת הצר. — סוף סוף נוסד בווארשא ועד יהודי הבחירות. עד כה דנו על אדות האחדות וטוב באחור זמן מלא בלום. הפרוגרמה היא אותה של היהודים הלאומיים ושל ח' שווי זכויות (א) צורה דמוקרטית (ב) אוטונומיה לממלכת פולין על יסוד דמוקרטי; (ג) זכויות לעם היהודי ולכל העמים העשוקים; (ד) להשוות את היהודים לכל האזרחים. — ושווד ורצח עיד עומרים על סדר היום, אין יום של יקר רצח והתנפלות לסמים מזוינים על בתים שלווים ושקטים לגזול ולהשחית.

בן אריה.

ווארשא

מכתב מרומניא.

השפה החדשה "עספרנטו" היתה שרש עמק בין המשבילים בארצנו. לפני שני שבועות קראו אספת חברים וסופרים נודעים לשם, רופאים ועורכי דין, להועץ על הרחבת השפה, איך לחבבה ולהחיותה. כאספה נתקבלה החלטה לעשות שעורי ערב ולקבל תלמידים חנם אין כסף, להביאם לידי שלמות בשפה הזאת ע"י מורים מומחים, הבקאים בה. — ביהכ"נ הגדול בעיר הבירה בוקרסט קבל אית כבוד מאת יעד התערוכה, אשר נחמנה לתת אותה כבוד לאלה אשר הצטינו בהציגם דברים דתיים ישנים בתערוכה. כי גם הוא הצטיין בהציגו בתערוכה דברים עתיקים מימי קדם. — מר הרמן מילער, יהודי, הגדול בכל בעלי החרשה בארצנו מיושבי עיר מונעשט, ובה להבחר בין באי-כח האזרחים בבית מועצת העיר. לא כי יהודי וזכה לזה בארצנו, אף אם יש לו זכות אורח במיהו.

— דבר אשר לא פללנו נראה עתה בארצנו, כי התיקר מחיר המלח פי ארבע מהמחיר הקצוב. מי האמין או מי יכל להאמין על ארץ, אשר מהרריה חוצבים מלח כעפר, כי התיקר מחיר המלח פי ארבע! סבת הדבר היא הריסת המסלה, אשר על ידה מובא

כראותו שלא הועיל באוימו זה, אלא שהתחילו התלמידים להזרח מלגלות את האמת, בחר באמצעי אחר. מנהג קדמון יש "שהקהל" הלבובי שולח שנה שנה בגדי חרף ינעלים לתלמידים עניים, — רוב תלמידיו הבית ההוא עניים הם — והמנהל מחלקם לתלמידים עניים והגונים. בשנה זו חקר המנהל מי מהתלמידים מכקר את החרד ויבטיח למלשינים ציון טוב אם יגלו מי הוא מתלמידי החרד ויחלט שלא לתת לתלמידי החרד כלום ממנהג הקהל. במדומה שהודיעו לראשי הקהל את התועבה הזאת והם שוהקים אף על פי שבידם נתקן על נקלה בחלקם את הבגדים בעצמם. איך יוכלו לחשוב אם בכספנו ובכסף עניינו ילחם מנהל, שינא ישראל, את היהדות, כי החרד זה מקיר היהדות לא ה בני העניים.

וויין. נביאנו לא נתקמה. שני הקנדידים הציונים, שעמדו על הבחירה המתחדשה נפלו, במספר קטן ומצומצם, אמנם, אבל נפלו. עדיין החשך נבר. גרמה לזה הרבה התעמולה, שלא היתה שלמה ומאורגנת כד צרכה. יעוד סבות אחרות רבות, שאין פה המקום לפירטן. יודעים זאת הציונים ובודאי יקחו לקח איך להתנהג בבחירה הגדולה הבאה. "לע" חס" — ושלום על הד"ר ראודי ועל האגודה, "שפה חיה". אמנם לא ראי זה בראי זו, ויחזיקים אולי זה מזו ברחוק וויין מירושלים, אולם הצר השוה שבהם, ששניהם סבלי מן הבחירה וששניהם צפו ליום שבו תכלה ותחדל מהעסק ומלהלוב את מחות העוסקים בצרכי צבור כרעש ורעם. מעתה ישוב הד"ר ראודי לכהונתו ולרבותו, יכתוב הנולדים לחיים והמתים למוה, ולא יוסיפי בני ציון לשאתו על שפתיהם ולהרימו הגבור היום, להויפטמן מקאפניק, לומר עליו שבמשא — שבאמת לא היה אלא משל — חפץ להבדיע את כל בית ישראל היושב בגליציא. — והאגודה "שפה חיה"? גם היא תשוב לקדמותה. כרם אין אני יודע עוד מה היתה עבודתה של האגודה הזאת, ונכ אין אחרים יודעים להגיד לי על זה דבר. — בשנתפשה בעתונים השמועה על דבר יסוד האגודה הזאת ושאירותיה: להרים קרן השפה העברית יספרותה, לחיותה ולשימה כפי בני עמנו היושבים בעיר הבירה, באוסטריה באירופה וגם, לכשירצה השם, בכל העולם כולו. — מצא עורך "המצפה" לנחון להעיר הערה קטנה, שאם ח"ו לא יצליח בידי האגודה הזאת לקים את ההבטחה, המשיחית "הציונית" הזאת (אם מותר לומר כן), כי אז לא יפור עיין לב ישראל עליו ולא יתאש, בשבאתי ווינה הלכתי, במובן מעצמו, תכף ומיד אל האגודה הזאת. בבואי שמה, אל רחוב התורקים נומר 9, ראיתי והנה — להר"ם, אין אגודה אין שפה ואין חיים כל הענין לא היה אלא חלום וזהו פתרונו: בין הסטודנטים העב"ה נמצאים אחדים היודעים עברית, עלה בדעתם לעשות איזה דבר כשביל "הזקנה", ויגמרו אמר להתאסף לאיזה מקום ולדבר בה. נעתרת להם אגודה ציון לפחות להם את שערית אחת בשבוע, ליותר אין "לה" מקום ואין "להם" פנאי, ושלשה או ארבעה מוצאי שבתות הלך הדבר למישרים, באו הנערים וישוחחו מעט בעברית, אולם כהגיע הבחירה ראה האגודה ציון את עצמה נחוצה לנעול את הדלת בפני האזרחים היקרים האלה. מפני שלגבי עסק חשוב בענין הבחירה, שסופה נפילה, אין מקום לדבר קל הערך בהשפה העברית וספרותה, שסופה תקומה! אמנם אין זה חדש והן כבר ידוע לנו, שאין מול לספרותנו כבואה להתרבה בציונות; אבל הלא עורך "רצפירה" נמנה לפקיר גדול בועד הפועל ו"עולם" חדש עומד להבנות, "עולם" עברי! אם יבנה "העולם" הזה ואם יתקום או יחרב כ"העולם" הולגוני עוד שאלה היא, שאלה גדולה, שתשובתה — בחיק העתיד.

יצחק שאנער

מכתב מרוסיא.

הממשלה ושריה כלם בידי "חברת העם הרוסי" של "אנשי רוסיא האמתים", דבריהם בדבר מלך שלטון ומפני מבטם יחתי כל אדירי פטרבורג ונס בית המיכות. הכל שב לאיהנו. גם את התקונים העזירים שהבטחו ליהודים, מפחדה הממשלה להוציא אל הפעל מפני גערת הכאית השחירות. את בחירות הדומא מבינה הממשלה כמו באינס, בבושה וכלמה מפני ידידיה הנאמנים ומען פיהם היא מפנקתם כבן יחיד, מנחמתם בכמה אהות חכה ובלתחזה כל החשוד בתקרבות. בן שלחה הממשלה מכתבים חוזרים אל כל הנהגות מסעות הברזל, לכל למחות בידי הפקידים להסתפת ב"חברות העם הרוסי" (ידוע שאסור לפקידים להתערב בחברות פוליטיות), כי המניסטר לעניני הפנים כאר, שהחברה הזאת היא הסהרורות כשרה מאשרה מטעם הממשלה ובעד התועלת, שהיא מביאה לממשלה

ורחוק מתנשא, מנביה עז
ומרפרף סביב לגר פובוב,
ונהנה מאורו ושותה מזבח
הלחב הקטן ונהנה הרב...
ומרחף בעולם קלא סוד
וחולם חלומות - גבירה וחור...
ולאט ידעך, יכבה הנר -
אך קרן זו נצח ער.
לא יכלה עם הפתיל הקר.
ומעט השמן בקלא פי פך
בחורני-הנפש בפתחי-הלב
יגיה החשך, יחמם הגו...
ושמה רא עמם עוד הניק,
אף שפלתה רגל משוק...
א. ל.

בשורות ספרותיות

איננו פסימיים כל כך, להטיל ספק בבל אפשרות
קיום עתונות וספרות עברית, אבל איננו גם הדיוטות
כל כך, להאמין בכל נסיון או אנשים שאינם מבשרים
ללכוד כן דנסיון. בכל ההבטחות הטובות, ששמענו
על אדוה מוסר ספרותי עברי חדש, הנבנה, על בסיס
חזק ובטוח נענענו ראש, וגם כאשר התחילו ההבטחות
להקיים והעתון החדש יצא לאור לא יכולנו להשתתף
בין החוגים חג החית ספרותנו, כי ידענו את ערך
"הבסיס החזק הבטוח", שעליו נבנה, "הזמן" בוילנא
לא נוסד עד שהיו לו מאה אלף רובל קצובים להפסד,
ואז... יש שקראו לנו בכזו "צרי עין", אבל המעשים
נתנו לספקותינו צדק ולא לחוגים. בימים האחרונים
נשמעו במחננו בשורות ספרותיות טובות הרבה מאד:
פלוני הסופר המפרסם והחביב מיסר שכועז, פלוני
הנער הבכור ההדיוט מיסר איזה ז'ורנל לחנים, פלוני
ברוסיא מיסר עתון יומי חדש, פלוני ואלמוני מיסרים
ירחונים וכו' וכו'. אנחנו לא זמרנו עם המזמרים וירננו
אחרנו: "צרי-עין". הן ראשית שנת האזרחים קרובה
ושומעי הבשורות יובחו מהדה במה מן ההבטחות
הברורות הכשכחות התקיימה וישארו אף מהמוסדים
שיצליחו להוסיף. רק לשנים מן המבטחים ראוי לשים
לב, כי כדבריהם הנאמרים בכבר-ראש נראה שבקאים
הם בכיצב האמתי ויודעים את אשר עליהם לעשות.
חברה, "אחיאסף" רוצה ליסד שנית את הירחון, "השלח"
והיא מכטיחה הבטחתה בזירות מופלגת רק על הנאי.
היא בעלת נסיון, הנסיון למד אותה להזהר, לכלי
התחיל בהוצאת הירחון הטוב, שהיה בכל אופן אוצר
ספרות הגון, עד שיהיו לה אלף חותמים בטוחים,
שישלמו מראש. הבספ ישולש ביד שלישי ואם לא
יתקיים ההנאי יקבלו החותמים את כספם בחזרה בלי
נכיון דמי המשלוח. אלה הם דבורים! בברז, שהוציאה
חברה, "אחיאסף", היא מוענת כך: "הספרות הלאומית
ברוסיא לקחה, ספרים עבריים כמעט שאינם יוצאים,
הירחונים פסקו לצאת, העתונים הישנים, שנתקומו
הרבה שנים, מהו בזה אחר זה והחדשים - אין אף
אחד מהם מוציא שנהו בשלום וכלא הפסד מרובה.
כל הנסיונות, לבונן איזה מוסד ספרותי בר-קימא היו
לכשלה. יש לחוש, שעוד מעט וילאו גם בעלי הנסיונות".
אנו צריכים עכשו לאורגן ספרותי, שישמש להיות
בית ועד לשובי סופרינו וכו', להניח דעת אלה העומדים
והוהים על חרבות חיינו והם אבולי ספקית ומבוכה.
ואולם עם זה אנו יודעים למפרע, שלברוא בזמן הזה
אורגן ספרותי הגון קים בכח עצמו - זהו כמעט מן
הנמנעות. העוסקים בעניני ספרות יודעים היטב, שגם
בשנים כתקונן לא נתקמה ספרותנו העתית אלא בדרך
ארעי ובנסי-נסיים. לנו ברי, שהפתרון הגמור לשאלת
ספרותנו אף הוא לא יבא אלא ביחד עם הפתרון
הגמור לשאלת קיומנו הלאומי בכלל, ועד אז אי אפשר

הבזיון והרשעה שהרגישו בזה. עתה בטלה ממשלת
פרוסיא את הגזרה הזאת.
מחקרת בירושלם עד אדנות הרבנות. מאז
נבחר בירושלם הרב"ג ר' יעקב מאיר לחכם בשי וראש
דרכנים אין שלום בעיר. הידורים חרדים ע"פ הטעם
הישן רואים בבחירה הזאת הריסות היהדות, כי הרב
הנבחר אינו רב ע"פ טעמם, כלומר אינו ריק מכל דעת
והכרת העולם, אינו כמלך. וישלחו מחאות לקונסטנטינופול
ויעלילו עלילות על הבוחרים, כי לא ברין בחור. הדבר
תלוי עתה ברב הראשי, אשר בבירת טורקיא, לקים את
הבחירה או לבטלה והוא משמיט את הרב בירא לחרוץ
משפט על זה. הפחה בירושלם הודיע את הממשלה. כי
כל הבחירה היתה ברין ואין ראוי למשרת דרכנות בירושלם
כרוב ר' יעקב מאיר.
בית מדרש דרכנים במצרים. בהשתדלות
הרה"ג הגדול במהר"א חזן נפתחה כאלכסנדריא מחלקת
עליונה בעין סמינר של חמישה עשר תלמיד, ללמד להיות
מורי הוראה, חזנים, שוחטים וכו'. העדה התחילה להמציא
להתלמידים העוזבים את בית המדרש הנ"ל משרות בעד
מצרים.
מי היא? מבית פקודות הפוליציא באה הודעה
אל ביה"צ בקראקא, כי ביום ד' בכרך מתה פתאם בתחנת
מסה"ב בפדגורווע אשה יהודית ולא נודע שמה ושם עירה.
שנותיה לערך נ"ז או נ"ח. אצלה נמצאה חבילת בגדים
ובתי עינים. על כתנתה תפור הסמן R. W. כסף נמצא
אתה שני ר"ב וע"ב צ"ל. כרטיס נסיעה לקחה מפה
לקאלווארע.

הגדה חגיגית. מלך בלחית, הממונה על השחת, חלה
וישלח על הארץ, לקרוא לו רופא מוכחה ויצא את עבריו
הרוחות: בזאת תדעו מי הוא רופא מוכחה. סביב כל בית רופא
תמצאו מהנות של נשמות המתים, שהורידם לשחת בתרופותיו,
רק אצל בית הרופא המוכחה לא תמצאו נשמות. הרוחות עלו
על הארץ ויראו סביב כל רופא מהנות מחנות של נשמות ויסורו
מהם. בסוף הצליחו למצוא בית רופא, שאין מתנה נשמות
סביבותיו ויאמרו, אכן, זה רופא מוכחה, עוד לא מת שום חולה
המתרפא על ידו ויקראוהו אל אדונם המלך. הרופא נתן לו
תרופה ויקח שברו ויאמר ללכת. ומלך בלחית שאלהו בחבה:
האמנם לא מת עוד שום חולה על ידך? - לא, ענה הרופא,
כי זה עתה תליתי את השלש לפני ביתי, להודיע כי רופא
חולים-אני ואתה אדוני המלך הנך החולה הראשון, שקראני.

משדה הספרות והמדעים

נר הנבנה.

ובוער בחלונך הנר הקטן
ורועד בחשאי ומספר בקט.
ומספר נשבות מחרות ודרור
ומעיר בליקך תמונות אור
בבוהות נפלאות, תמימות פשה
וחרבם אוכלת פואב בטל פה.
רוחמים בקרב גממה, בקפרי,
ולבם אוצר של קדשה ושיר.
וקורץ הנר בעיני פו,
בארו מגלה לך איזה רו.
ומהבהב בבוכבי בקר ברום,
המבשרים לעזרם: בא יום.
ושופך סביבך איר, קר וזך,
בקרררה מזהירה: האמן בך!
האמן בכחך הנצחי, הרב,
שהוקיר המבכים גבירי-העם! -
ונפשה שומעת ספורי-הנר
באגדת-הקאים המלאה לה פאר.

עתידי הציאה ממשלת חינוך חקים קשים נגד מסחר האפר
יום. מעט מעט תכחידו הממשלה. כימינו לא תפרוץ
עיד מלחמה בגלל בצע נמאם כזה.
התרבות עמי התרבות. ממשלת אנגליה הוציאה
רשימה סטטיסטית של מספרים מענינים על דבר ההתרבות
בעמים שונים. יושבי רוסיא (קמ"ב מיליון) התרבו בעשר
השנים האחרונות ביותר מ"ז מיליון נפש. יושבי ארצות
הברית באמריקה הצפונית פיד מיליון) התרבו ב"ז
מיליון. יושבי אשכנז (ס"א מיליון) ביותר משמונה
מיליון. יושבי יפן (מ"ח מיליון) התרבו בשש מיליון.
יושבי אנגליא (מ"ד מיליון) התרבו בארבע מיליון.
יושבי צרפת (ל"ט מיליון) התרבו רק בחצי מיליון. יושבי
איטליא (ל"ד מיליון) התרבו ביותר משתי מיליונים.
יושבי אוסטריא (כ"ח מיליון) התרבו ביותר משתי
מיליונים. יושבי אונגרי (כ" מיליון) התרבו בשתי מיליון
ליונים. יושבי ספרד (י"ט מיליון) התרבו במיליון אחת.
מספר הנולדים בכל שנה גדול ברוסיא מאשר בכל
הארצות, מ"ט מיליון בשנה; אבל גם מספר המתים
גדול שם מאשר בכל הארצות. ל"א מיליון בשנה.
בצרפת מספר הנולדים כ"א מאלף בשנה ומספר המתים
כ" מאלף ועל כן לא יתרבו הצרפתים רק מעט מעט.
בספרד, באיטליא, באוסטריא, באונגרי וביפן מספר
הנולדים יותר מל"ב מאלף אבל מספר המתים קטן ב"פ
מאשר בכל הארצות האלה. רק ב" מאלף בספרד כ"ו
מאלף. באנגליא מספר הנולדים הולך וטתמעט, הוא
עתה רק כ"ז מאלף ומספר המתים רק י"ד מאלף. מספרי
יושבי הערים הגדולות בכל העולם (מלבד חינוך) הוא
כך: לונדון 4,872,710. ניו-יורק 3,437,000. פאריז 2,714,000.
ברלין 2,040,000. טקיא יפן 1,819,000. שיקאגא 1,699,000.
וויין 1,675,000. פילאדלפיה 1,294,000. פטרבורג 1,265,000.
מסקוא 1,039,000. בוענוס-אירס ארגנטינה 1,026,000.

הבחירה בקהלת ווין. ביום א' שבו זה היתה
הבחירה המיוחדת (שמיכואהל) בין שני הקנדידים
הציונים ד"ר שליט וחשלהני ברבר ובין קנדידטי הקהל
ל. סימון וא. שראמק. האחרונים נבחרו, מן הציונים לא
נבחר אף אחד.
התקונים בסדרות התפלה. מועצת הדת העליונה
של אגודת הקהלות היהודיות במדינת כארן הוציא סדר
תפלה בתקונים שונים בדרך המתקנים מימי הולדהיים.
כל זכר ציון וקבוץ גלויות וכל ענין לאומי נמחקו מן
הסדר. אין להכירו עוד אם הוא סדר תפלות ישראל
או תפלות בני נכר. הרב הע"ה קצף גדול בין החרדים
על הדת ובין הציונים. בשבוע שעבר היתה אספה גדולה
של כל היהודים החרדים והציונים בקארלסרוה. לערער על
מעשה המועצה. כלם התמרמו על המעל, שמעלה בקדשי
ישראל ויחליטו החלטה לבלתי שמוע בקולה.
אגודת חזנים ברוסיא. החזנים בווארסא ורציאו
קול קורא לחזני רוסיא, ליסד ברשויון הממשלה אגודת
כל החזנים ברוסיא. לתכלית הרמת המצב של עבודת
הקדש בכלל, להטיב את המצב הרוחני והחומרי של
החזנים. לתמוך בידי החזנים בשעת דחקם, לערוך תקנות,
לסדר יחס החזנים זה לזה בניגע להתחרות והסגת גבול,
תקנות ביחס החזנים לשהלות ולאגודה, יסוד קופה
לכלכת האגודה ולתמיכת חברים. כאשר יערכו את
התקנות יקהילו אנשי הועד את כל החזנים לאספה
כללית ליסד את האגודה המועילה.
הפכשים. הפרופסור יוסף הלוי בפאריז הוציא
לאור כתב יד, שמצא באכסניא ע"ד מלחמה גדולה,
שהיתה בימי המאה ה"ז בין הכושים הנוצרים ובין
היהודים הפלשים. עד העת ההיא משלו היהודים בכל
הממשלה ובמלחמה ההיא נפלו היהודים והיו לנוצרים למס,
גרות אחינו מרוסיא. כרבע מיליון יהודים נדרו
בשנה הזאת מארץ הגנבים והרוצחים.
בטור הגזרה. עד כה היה נהוג על גבול פרוסיא.
כי כל גולה מרוסיא, שעבר דרך פרוסיא היו מבניסים
אותו למרחק ומטריים אותו ואת בגדיו במי דסאינפקציא
והכל כהוצאתו. כזה עכבו את הגולים כמה ימים ולפעמים
היו מוציאים מידם את פרוטותיהם האחרונות, מלבד

את הכח להרגיע ההרגזות העצבים ולתת למחוסרי שנה מנוחה והנומה. כנגון מהיר ונלהב תסור הלאות ועיפות העצבים. מיטשן הבטח, כי הצליח לרפא במוזיקה ילדים משכב הצעקה, להעמיט את החום בחולי הקדחת ולהסיר מצב גרוי העצבים. יש אומרים, כי המוזיקה מרחיכה את ערקי הרס, ממחרת ומקילה את מרוץ הרס ופועלה לטוב על העכול. את הפעולה הטובה על עכול המאכל יראו הכל כנגון שמנגנים בסעודה. המוזיקה מועילה ביחוד גם לרפא את האות השכרות ופעולה טובה תפעול בכלל במהלך כל המחלות וטוב להשתמש בה בכל מחלה ובכתי חולום, מלבד במחלות האוננים, שהקול קשה להן או חולה אחר, שאינו סובל כל רעש וקול רם.

ארגו מכתבים

צפ"ג: אתה מתפלא על "התרשלותנו" מעשות את "המצפה" לעתון יומי. דע כי רק אחרי ישוב דעת וחשבונות רבים נמנענו מזה. כבר גלינו דעתנו בגליון כ"ז ש"ז, כי אין מקום אף ברוסיה לעתון יומי עברי (ומכ"ש בגליציה) כל זמן שלא תהיה שפת עבר שפה מדוברת בשוק ובמשפחה. אלו עשינו את "המצפה" לעתון יומי מבלי הבט על כל בעלי הנסיונות הרבים שלא הצליחו ועל כל הנזקים הגדולים והקטנים, שגרמו לאחרים בנסיונותיהם הנמהרים — אז היינו לא רק מרמי עצמנו, כ"א גם רמאים פשוטים. מרמי אחרים וגדולי הרבים ומה שקשה עוד יותר: קובעי לאומנו, כי בהוסיפו עוד נסיון אחד בלתי מוצלח או נוסף אך יאוש על יאוש ורפיון-ידיים על רפיון-ידיים, שכבר חפשו מקום בלכות חובבי שפ"ע, אז לא יאמין עוד אדם באפשרות קיום עתון עברי, על הנסיון החדש בגליציה שהתפרסם אתה קורא את הפסוק תהלים קי"ד ג', ועל הגערים המשחקים בהוצאת עתונים — את הפסוק שה"ש ב' ט"ו, אנחנו לא נתן להם כל ערך. — ש"ד: אינו מכשר. — ב"צ טורנר: אין לנו למכור "מציאות".

יוסף קאנט

איושניא בראנד

מאורשים בחודש כסלו תרס"ז

קראקא

זאגורש.

אני מברך במו"ט את ש"ב וירידי הגאון המפרסם מרן פינחס הלוי איש הורוויץ האבד"ק בראדשין שליט"א לכלילת בתו מ' מירל. מזל טוב!

אריה ליבוביץ אגאטעקער — בוכרקא.

ממעמקי לבי אביע במו"ט לירידי הנבחר מו"ה ישראל טהאלער עם רעיתו מפומנא לארומי בנם מר משה עם מרת מרים בת הג' ה"ר אלטער קיסמאן מפעטראוץ. משה ריכטער — פומנא.

כרגשי גיל וששון אביע את ברכתי לגי' מר אברהם צבי פלוים מסמוטשין להארסו עם מרת לאה פערנלער מקראקא.

צבי אמקרויט — שמשומשין.

כרגשי אהבה אביע בזה במו"ט לרעי מר אברהם מאהלער מרוקלא להארסו עם מרת מאכניא פֿיעדערער מוויזניץ. ישראל מרגלית — טרנופול.

ברכות מו"ט תחולנה על ראש הגביר ר' שאול קערנער בהביאו את בנו מר יונה בכרית הארום עם מרת סערל בת מרת יהודית קודלער מראַבעישין. צבי דוד בלייווייט — דעמביץ.

שפתי תבענה כמו"ט לאבי ר' שאול ולאחי מ' יונה להארסו עם מ' סערל קודלער מראַבעישין. משה קערנער — דעמביץ.

כרגשי ידירות הנני מברך את מר חיים האלענער להארסו עם מרת שרה ליכט מאשאציק מוויזט. פישל קליינגרוב — לובאטשוב.

כרגשי גיל וחדות אברך במו"ט את ירידי מר גרליה מרגלית לארוסיו.

יהודה ליב איינלענער.

את ברכתי אוריקה אל דודי מר קאָפּל עהלבוים מפראנקפורט ע"מ לארוסות בתו מרת מכניא עם מר בנימין פרעמינגער.

יהודה ליב בן פישל וויינרעב.

ממעמקי הלב הנני מברך את מר מרדכי ראָזענקראַנץ מסקאַרְנִיצֶ' מחוז משאַטקוב להוציאו לאור את שיריו היקרים בשם "כותרת שושנים". מורו מוקירו זלמן חיים ראטענבערג סאַראַטקוב.

מקרב לבי אביע במו"ט לכן דודי מר יוסף יאזעפסבערג מפניקאט לבאו בכרית ההנאים עם מרת מלכה בת מו"ה ישראל קאָפּליק מטירלא.

זאב איידעלהייט — פניקאט.

של סוף ימי הבינים והקרמונים לא ידעו וגם בתלמוד אין זכרם. על זה העיר הר"ג ר"י הורוויץ מאלשא קובין בעתון האשכנזי "פסטר לוי", כי אין זה נכון, כי "אספקלריא" שבמשנה (בלים פרק ל' מ"ב) היא משקפים. כן פירש הרמב"ם שם: "אספקלריא היא המציצה אשר יעשה לראות מאחוריו הצורות וכו'". וזה שיראה אחורי המראה שהוא מזוכית או מן שוהם או מן דבר ספרי לא יראה במקומו האמתי כמו שהתבאר בחכמת המכש ובן לא יראה על שעורו האמתי. הר"ע מברטנורא אמנם פירש "אספקלריא מראה של זכוכית", אבל מגמרא (יבמות מ"ט) "כל הנביאים נסתקלו באספקלריא שאינה מאירה ומשה נסתכל באספקלריא המאירה" נראה כפי הרמב"ם, שסמך עליו הרב הג"ה, שאספקלריא אינה מראה כי אם זכוכית מגדלת, שהשתמשו בה כבר בימי התנאים להטיב את ראות העינים. ובן נראה מתרגום איוב, שהרגם זהב וזכוכית (כ"ו י"ז) "רהבא ואספקלריא". זכוכית היא אפא לדעתו קריסטאל, שלא השתמשו בו בתור ראי, כי אם בתור זכוכית מגדלת. ואם נחליט כפירוש הר"ע מברטנורא שאספקלריא היא מראה, גם אז נראה שיש במשנה דבר שיחזיקו אותו באירפה להמצאת אחרונים, כי ממציא ראי של זכוכית הוא לפי דעת חכמי אירפה הכמר הפרנציסקני יוחנן פאחאן מאנגליא במאה ה"ג.

שאלה בנוסח הקדיש.

ספרדי אחר, כי בנוסח הקדיש צריך להיות תחת "שמיא דקודשא ב"ה" "דקדישא ב"ה", כי קודשא היא הרגום של קדש ("שבת קדש" הרגום "שבתא קודשא", "בשקל הקדש" — "בסלעי קודשא", "קדש לה" — "קודשא קדש ה'". אבל הרגום "הקדוש ב"ה" הוא "קדישא ב"ה", "כי אני ה' קדוש בישראל" הרגום ארי אנא ה' קדישא בישראל. לכן גם בקדיש צ"ל "שמיא דקדישא ב"ה".

חרבות צורים. בהכמריה של הדומיניקוס בירושלם קרא האב ז'רמר על אדות "בית הנכות של הכמריה נומר דם די פרנס, על לוח תלוי על הדוכן היתה מצויה הכנת בית הנכות, והקורא באר כי הרברים המקובצים בבית נכת זה מסדרים בארבע מחלקות: במחלקה א' הרברים לפני בוא היהודים לארץ ישראל, מחלקה ב' הרברים מזמן היהודים בארץ, מחלקה ג' מזמן היונים והרומאים, מחלקה ד' מזמן הנוצרים והערבים. בפרט היה מענין דברי הקורא על אדות העתיקות של מחלקה א' מזמן שלפני כבוש היהודים את הארץ. בבית הנכות יש כעשרה אלפים דברים, וחמשת אלפים מהם הם במחלקה א'. רבים הם מזמן הקדום של דברי ימי הארם, מזמן שהחבמים קוראים לו "זמן האבן", ר"ל שהארם עוד לא ידע להשתמש בכלי מתכות ועשה כל כלי תשמישו: סכינים, חרבות, קרדומות, וכיוצא בזה, מאבן. הזמן הזה התמיד אצל היהודים ימים רבים אחרי שכבר ידעו עמים אחרים והם בעצמם להשתמש בברזל ונחשה, כעדות הכתובים במעשה צפורה אשת משה, שמלה את בנה בצור ובמעשה יהושע שמל את העם בחרבות צורים. חרבות צורים באלה נמצאות במקומות רבים בארץ ישראל. ונקל להכירם מפני שהם מפוסלים ושנונים ומחודדים כאומל ממש. במקומות אחרים עלה כירי בהני הכמריה הנזכרה למצא בית מלאכה של חרבות צורים. באלה, ואצל גלגל הקדומה, ששם מל יהושע את העם, מצאו במקום אחד הרבה מאד אומלי צור כאלה, לכן סובר האב ז'רמר, כי הם הם חרבות הצורים שבהם מל יהושע את היהודים. הקורא הראה להקהל תמונות בצור אור מהבלים האלה וקבוצה קטנה של חרבות הצורים של יהושע. "השקפה".

נגון לרפואה. ר"ר מיטשן בלנדרן דרש לפני קהל רופאים ומנגנים על אדות יחס הנגון לרפואה. כבר הקרמונים ידעו את הסגולה, שיש כנגון, להטיב במחלות ידועות, כנראה מספר שמואל, כי דוד נגן לפני שאול המלך, להסיר ממנו את הרוח הרעה, שבעתה. לנגון אחד של מנדלזון יש פעולה רפואה ברפיקת הלב ובקשוי הנשימה. כנגון אחר ידוע מצא

שהוא לספרותנו תקנה גמורה. לשוא ננסה איפא עתה לבונן דבר קים וקבוע ולבא אל הקהל בהכמחות, שאין אנו בעצמנו כמוחים מראש בהתקיימותן השלמה. אבל יריעה זו, שאין בה צל נחמה, אלא עלולה לרפות כל ידים ולהמית כל תקוה, אינה פוטרתנו בכל זה מלבקש תחבולות להחיות את ספרותנו הלאומית, "חיי שעה" לפחות. — כן מדברים אנשי מעשה מומחים לענין זה, היודעים ללמוד מן הנסיון ואינם רוצים להטעות עצמם ולא לרמות אחרים ולגרום להם נזק בשם האידאל. כמובן לא חתמו על הכרוז הזה סופרים צעירים, המדמים שהגיע זמנם להיות עורכים בע"כ לעצמם ולא אברכים חשובים, הרוצים להנכס באיזה עורך על אשר רחה פרי עמם, שלא מצא אותו ראוי לדפוס ולא בחורים מביה"ר המהווים מאד שיתפרסם שם, אלא אנשים בעלי נסיון, סופרים זקנים בקיאים כמיטב המצב הנבחי ויורעים את דורם, החסים על כבוד עצמם ועל כבוד הספרות, המתחללים בהכמחות במלות, שאינן מתקיימות ומביאות רק יאוש וחרבן לספרותנו. החתומים הם הסופרים אחד העם, מ. ל. ליליענבלום, א. ל. לעוויןסקי, י. ח. רבניצקי והעסקנים הצעירים מ. מ. אוסישקין, בארון דוד גינצבורג, ד"ר י. צלענוב, ד"ר י. ל. קצנלסון ואחרים. העורכים יהיו ד"ר יוסף קלוזנר וח. נ. ביאליק והסופר הנדיב הלל זלמפולסקי התחייב להוציא מכיסו את חסרון הכסף, גם אחרי אלף החותמים המשלמים מראש בעד כל השנה. וכולי האי ואורי! הם מתנים בכל זאת, שאם לא יצא הדבר אל הפעל מאיזו סבה או יפסק לצאת, יחזירו לכל החותמים את כספם בלי הפסד פרומה. כבשורה בזאת אנו מאמינים. הם מביאים בספקותיהם במחון בספרותנו. אף אם לא תצא מחשבתם אל הפעל ונתעשר בתקוה בנזכה אחת, עכ"פ נדע, כי לא נערים ופוחים קלי דעת — שהספרות הוא רק שחוק ילדותי אצלם עד ששיגו משלח-יד הגון ממנה — ימשלו בספרותנו ומתמרים להיות אפטרופסים, כי אם גם אנשים היודעים מה היא ספרות לעם המהאוש לקום לתחיה, אנשים החסים על כבוד האומה ועל כבוד ספרותנו וחוששים לחללו בהכמחות שאינן מתקיימות ומספחים לגרום בה נזק ממון לחובביה, פן ימאס בה העם בשביל זה. על כל חובב שפה עבר, שהיכלת בידו החובה לתמוך במוסד כזה ולשלוח את המחיר הדרוש (ששה רובל לשנה או שלשה לחצי שנה ומחוז לרוסיה יש להוסיף רובל לרמי המשלוח). אל M. M. Ussyschkin Chersonergasse 46 Odessa. ע"פ התנאי הנ"ל יודע שיתמך ביד עתון הגון בלי חשש נזק.

הבשורה השנית הראויה לאמונה ולשימה-לב, באה מקלן. הועד הפועל הציוני החליט להוציא עם ארגנה ה"וועלט" גם עתון עברי שבועי קטן, מקדש לספרות, ביד העורך המנוסה נחום סקלוב בעל "הצפירה". גם הכרוז הנדפס על זה בה"וועלט" הוא "דברי חכמים בנחת נשמעים". אין בהכמחות יחרות, אין התימרות בהצלת הספרות ואיצ"ל שאין בו האות פרסום איזה שם. "העולם" (כן שם השבועון החדש), אומר המיסר, "אינו מהפאר, כי ימלא את החסרון הגדול, הוא רוצה לתת לפחות אות חיים משפתנו העברית ומספרותנו העברית, להיות מקום מקלט לבשרונותינו הנדרים לאי-מעשה. ועוד מטרה אחת לו. הוא רוצה לחזק בין יהודי המערב את החבה לשפת עבר. ולעשות קשר רוחני בין המזרח והמערב במשבו אליו עוזרים משניהם. העתון יהיה קטן לע"ע ולכן ימנע מפוליטיקה ולא יעסוק רק בספרות, באומנות ובמדע" וכו'. מחירו לחותמי ה"וועלט" ארבעה מארק ולאחרים שמונה מארק.

את שתי הבשורות האלה קבלנו בשמחה ונכריז עליהן בחפץ לב וביתר הבשורות החדשות הצעקניות אין ממש.

משקפים בתלמוד. הפרופסור ד"ר הירשברג דרש בברלין בימים האלה על אדות "דברי ימי המשקפים". ויכוח, כי המשקפים הם המצאה חדשה

Nicht lesen

allein, sondern probieren muss man die altbewährte medizinische **Steckpferd Lilienmilchseife** von **BERGMANN & Co.** Dresden und Tetschen a/E. vormalig Bergmann's Lilienmilchseife (Marke 2 Bergmänner) um einen von Sommersprossen freien und weissen Teint, sowie eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen. Vorrätig à Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfümerien und Friseurgeschäften.

יצא לאור במהדורה שניה מוגדלת

שירי ציון

65 שירים בעברית, שרגנית פולנית ואשכנזית. המחיר עם פורטו 50 הלר, כחול 50 פפעינג. להקנים 10 אבזמפריים 20% רבט.

השירי ציון הנ"ל הופיע ג"כ אצלנו

קבי מנגינות

לשיר ולנגן בכנור, נרפס בתכלית ההדר, מעובר ע"י המנגן הירוע מר ה. עהרליך. המחיר עם פורטו 1 כתר, כחול 1 מארק. המחיר ישר מראש. מרקאות הפוסתה מהקבלות. — הבהבה.

Verein „Zion“ Nadwórna, Galizien

המעורר לשנת 1907

(שנה שניה)

י"ל בדיוק בסוף כל חורש ע"י י. ה. ברנר בלונדון בהשתתפות טובי כשרונותינו בכל הארצות.

„מתהווה פה איזה דבר חדש“ (הלל צייטלין בבקרו, בהומן את החבורת הראשונה של „המעורר“). „שיר מעט“ זה אפשר שהוא יותר סימן לעושר לאומי מהמון עתונים ומאספים מן הסוג הרגיל“ (משה קליימן בבקרו, בהיים בווארשא את עשר החבורות הראשונות).

מחיר „המעורר“ לחצי שנה: 3 מארק. כתובת המערכת:

L. Ch. Brenner, 48 Mile End Rd. E. London.

מאוסטריא ומאשבונו לחתום אצל:

A. M. Gonzer, Berlin, Grenadlerstr. 34.

או אצל:

J. Schöner Wien II., Fiossg. 9.

ספרים עתיקים

מי שיש לו ספרים עבריים בכל מקצועות ספרותו מדפוסים ישנים יואל נא לפנות אלי וירשום לי שמות הספרים ומסומ הרפסתם ואקנם מידו במקח השווה.

B. Friedberg, Buchhandlung
Allerheiligenstr. 76
Frankfurt a/M.

רוסישער טהע

פאן קראנען 4 ביז 10 פער ק"ג לאוע אין געפאקט. פיר ציפריעדעני-היים ווירד גארנטירט. ביי

L. Apermann, Brody.

Wyd.: | **Naftali Hof.**
| **S. M. Lazer.**

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deuschera w Podgórze

Wilhelm W. Ornatowski

(אויס שיקאגא אין אמעריקא)

KRAKÓW, ul. Mikolajska 10.

ליעפערמאנט פיר די ק. ק. אייגענקליניק אונד שפיטעלעך, פאבריק פאן חירורגישען ווערקציגען, פערפערמאנט

חלפים פיר שוחטים אונד מוהלמעסער

צוגלייך מאשינען אין קרינגען פיר פרייזערע צום הארשניידען. געמאכטע ארטיקלע וונד שפעציעלע מיטטערסעלעקטריזשעלעכע ווערקציגעלעכע !!! פערפערמאנט אויך מעדיצינישע, חירורגישע אונד ערקרא-אומפערדישע ווערקציגעלעכע וואו אלע גאטשניגען באגראשע אונד בייכענערע, אויך נאכעל-ברוכענערע. אייגענע ערפינדונג: פאטענטירטע גראדעווארטער צור אויסגראדונג פערקומטער קערפערטיילע.

פיר געשעפטסזוכענדע

איבעראויס גינסטיגע געלעגענהייט

אין דעם קורצטע זימנאוואדא 5 קילאמעטער ווייט פון לעמבערג, 1 קילאמעטער פון דער באהן-אונד פאסטשטאצאן, אן דער קאזערשטראסע, שטעהט די פראפאגאנדא, רעסאוראצאן, שאנער גאר-טען פיר בעסערע גאסע, סאקאצאן-ציקליסען-סאקאצאן, גרויזלעריי אונד טראפיק. היעצו נאך 4 נימערען בעוואהנטע הייזער וואס איינגען יאך גוטע פעלדער, גראסארישע אינוועסטאר (פערדער קיהע אונד וואנטע איינריכטינג) אויס פרייער האנד שילדעלאז צום פערקויפן, דא דער אייגענטימער אין אנדערעם געשעפט איבערנימט. געהערע אויסקנפוטע ערטיילט ברעפליך אדער מינדליך דער אייגענטימער

ELIAS WEINSCHEL

Zimnawoda-Rudna bei Lemberg.

כסף חדש = Argent plaque

אני שולח לכל קצוי ארץ ואיים דחוקים במחיר מצער, להתחרות נגד כל בתי חרושת, וכל החפץ לסחור ולראות שכר טוב בעמלו ישלח משאלותיו ישר בצירוף דמי קרימה על שמי

Jos. Kapelusz, Krakau

12 כפות, מולגות, או סכינים חדים 7 פל. 2 מנורות (Chandeliers) גבוהות 27 צנטימטר 2.60 פל.; 29 צנטימטר 2.85 פל.; 32 צנטימטר 3 פל.; עם כוכב ציוני „מגן דוד“ 25 צ"ל יותר; מפותחים ומצוידים ואדיות או בוכבי ציון מוזהבים 38 צנטימטר 4 פל.; בוס לקידוש מוזהב 70 צ"ל.; קנה בושם (Boîtes à psom) מעשה רשת 65 צ"ל. עץ החיים לט"ת מוזהבים עם 12 פערמנים 10.50 פל. כתר תורה, עטרת תפארת כלילת יופי 12 פל. מנורות לחנוכה הרבה מינים מן 1.50 עד 15 פל. וכן כל בלי הבית מינים הרבה מאד, הכל במקח השווה למוחרים להשתכר בעין יפה. החפץ בבוס או קנה בשם לרונגא ישלח המחיר ונוספות 18 צ"ל, יקבל החפצים חפשי בטוח. בכל מקום שהוא. אית מפותח 3 צ"ל. ואשר לא ייטב בעיני הקונה יקובל חזרה.

מעטה משובה

J. B. Rappaport, Dąbrowa, bei Tarnow,

Grossmethbrauerei

Gegründet im Jahre 1878

עמפליעלט וינע אללגעמיין געריהמטע ערצייונג

אין פערשיעדענען סאָרטען

אונד צוואר: ראָטען, ווייסען, ראָפּעל-מעטה, קאפאווין, מאלניאק, ווישניאק, אלמער בומעלען-מעטה א לא מאלאגא

צו בילדיגען פרייזען.

פערנער: ביענעוואקס אונד שליידער-האָניג פיר קאלאניאלווארען-האנדלונגען. פיר רעלע כערענונג אונד פאללסטע צופריעדענהייט ווירד גארנטירט.

גאנזע-פעטט

ראָהעס אונד געקאכטעס פערזענדעט מעגליך פרישעס

Juda Zins in Husiatyn (Galizien).

פרייזע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים ספרעמיסלא מסמרי ומברעזאן, זענדע אויף פערלאנגען.

פיר ברוכליידענדע

ראדיקאלע הילפע אהנע אפעראצאן. פערלאנגען זיא גראמס אונד פראנקא דיא נייא ערשיינענע בראשיערע פאן מ. פרייליך, ספעציאליסט פיר ברוכ-ליידענער אונד ערפינדער דער ק. ק. פאט. באנדאווען, אין לעמבערג, גראדעצקא-נאססע 35.

כך חזקה מכרח רבא אלי לים אחדים

ספור יצירת העולם

בהסכמה עם הרעה בהשתלשלות הבריאה (Evolutionismus) ועם הרעה כאחרות מודאטת ביקום התכל (Monismus)

מאת ד"ר שלמה רובין

יצא זה עתה לאור בצורה נהדרת מאד. כל חובבי ספרי החכם הישני יודו בעד הספר הנהדר הזה.

מחירו כתר אחד.

עץ הדעת

הוצאה שניה

(תחצאה הראשונה אינה כמציאות)

שמות ותבן כל החכמות והמדעים למיניהם בתבנית עץ עם שרשיו וענפיו

מאת ד"ר שלמה רובין

הכן הספר מענין מאד לכל דורש מדע.

המחיר 40 העלער עם המשלוח למו"ם ראבאט.

שני הספרים נמכרים אצל המו"ל:

Josef Flecher, Buchdruckerei, Krakau, Grodgasse 62.

נכבד מאד לחובבי שפת עבר!

בבית-מסחר הספרים

של י. ל. פארטגאנג, בקאשוי (אונגריא)

נמצאים ספרים בכל מקצועות הספרות העברית בשפת עבר, בורגון ובלשונות לועזיות שונות,

ספרי חנוך ולמוד

מהוצאות שונות ע"פ שיטת התרגומים ועברית-בעברית וגם הוצאות היותר חדשות, הכל נמצא בכל עת מן המוכן במספר גדול וע"פ הנאים טובים נכבין רבט גדול בשביל מורים ובתי-ספר.

האדרסה:

L. FORTGANG, KASCHAU (Ungarn),
Francz Deákgyasse 8.

סוכנות הוצאת תושיה' מוארשא!